

1. Εισαγωγή

ορισμός - ιστορικά δεδομένα – χρονικά όρια

2. Τα είδη του νεοελληνικού μυθιστορήματος

I. Το ιστορικό μυθιστόρημα

θεματική του ιστορικού μυθιστορήματος
αντιπροσωπευτικά έργα
ρομαντισμός και ιστορικό μυθιστόρημα
ο Walter Scott και το μυθιστόρημα
το λογοτεχνικό περιβάλλον στα μετεπαναστατικά χρόνια
οι πρώτοι μυθιστοριογράφοι – προβλήματα γραφής

II. Το ηθογραφικό μυθιστόρημα

στροφή προς το παρόν
η ελληνική επαρχία
ηθογραφία
Νικόλαος Πολίτης (*Η Νεοελληνική Μυθολογία*) και λαογραφισμός
ευρωπαϊκός νατουραλισμός (Emil Zola- *Nana*)
το ηθογραφικό διήγημα
οι πρώτοι μυθιστοριογράφοι

III. Το αστικό μυθιστόρημα

η πόλη στο προσκήνιο
το «αθηναϊκό μυθιστόρημα»
οι εισηγητές του αστικού μυθιστορήματος (Γ. Ξενόπουλος-Γ. Ψυχάρης)
τα πρώτα αστικά μυθιστορήματα (χαρακτηριστικά)
κοινωνικά δεδομένα της εποχής και λογοτεχνικός χώρος
α) η δημιουργία της αστικής τάξης
γ) οργάνωση των πόλεων

Βιβλιογραφία:

1. *Η μεσοπολεμική πεζογραφία*, τόμος Α', Σοκόλης, Αθήνα 1993
2. Α. Σαχίνη: *Το νεοελληνικό μυθιστόρημα*, Εστία, Αθήνα 1980
3. Α. Σαχίνη: *Αναζητήσεις*, Κωσταντινίδης, Θεσσαλονίκη 1978
4. Μ.Γ. Μερακλή: *Το νεοελληνικό αστικό μυθιστόρημα*, περ. Διαβάζω (αφιέρωμα στο νεοελληνικό μυθιστόρημα), σελ. 54-60
5. Γ. Ν. Μπασκόζου: *Στις απαρχές του αστικού μυθιστορήματος*, περ. Διαβάζω (αφιέρωμα στο νεοελληνικό μυθιστόρημα), σελ. 48-53
6. Σ. Ντενίση: *Για τις αρχές της πεζογραφίας μας*, περ. Ο Πολίτης, 109(1990), σελ. 55-63
7. Μ. Βίττι: *Η ιδεολογική λειτουργία της ελληνικής ηθογραφίας*, Αθήνα 1984
8. Λ. Τσιριμώκου : *Η λογοτεχνία της πόλης*, Αθήνα 1988
9. Β. Αθανασόπουλου: *Οι μάσκες του ρεαλισμού*, τόμος Α', Καστανιώτης, Αθήνα 2003, σελ. 623-631

«Ο Κανένας»

Λεξιλόγιο

ελεεινός-η-ο: ο άθλιος, ο τιποτένιος, ο αξιολύπητος (Σ)
το έλεος, ελεώ κάποιον, ελεεινός- η-ο, η ελεημοσύνη, ελεήμων, ον (Π)
Η συμπεριφορά του απέναντι της υπήρξε άθλια και ελεεινή σαν του τελευταίου αλήτη, που θα μπορούσε να είχε γνωρίσει κανείς. (Π)

βρίσκομαι εκτός βολής κάποιου: δεν μπορεί κάποιος να με φτάσει ή να μ' αγγίξει με σκοπό συχνά το κακό μου (Π)

η βοσκή: η διαδικασία διατροφής των ζώων (Σ)
βόσκω, η βοσκή, ο βοσκός, η βοσκοπούλα, το βοσκόπουλο (Π)
Συνήθως τα αιγοπρόβατα τα βγάζουν για βοσκή νωρίς το πρωί. (Π)

βάζω κάτι στο μάτι: διακρίνω, ξεχωρίζω κάτι έχοντας την πρόθεση στη συνέχεια να το κλέψω (όπως εδώ), τσεκάρω κάτι, σημειώνω κάτι (Σ)

κάτι με κάνει χάλια: κάτι μου κάνει κακό, συνήθως κάτι που τρώω ή πίνω (Σ)
Το κρασί που ήπιαμε χθες μ' έχει κάνει χάλια. (Π)

σουβλερός: αυτός που έχει το σχήμα της σούβλας, μυτερός (Π)
η σούβλα, η σουβλιά, σουβλίζω-ομαι, σουβλερός-η-ο (Π)
Έχει μια μύτη τεράστια και σουβλερή. (Π)

πυρώνω-ομαι: ζεσταίνομαι (Σ)
η πυρά, πυρώνω-ομαι, πύρινος, η,ο, (Σ)
Τα παλιά χρόνια οι άνθρωποι πυρώνονταν γύρω από το τζάκι (Π)

Θα πει ότι...: σημαίνει ότι...(Σ)
Εάν δε φανεί στα επόμενα πέντε λεπτά, θα πει ότι δε θα 'ρθει. (Π)

το σκάω: φεύγω, ξεφεύγω από κάπου, όπου βρίσκομαι υπό περιορισμό (Σ)
σκάω, ο σκασμός, το σκάσιμο (Π)
Δραπέτης φυλακών είναι κάποιος, που το σκάει από τη φυλακή.(Π)

μου στρίβει: τρελαίνομαι, παραφρονώ (Π)
Κόντεψε να μου στρίψει, όταν είδα, πως άφησαν οι κλέφτες το σπίτι μου. (Π)

παρατώ κάποιον: εγκαταλείπω ή αφήνω κάποιον στην τύχη του (Σ)
Ο πατέρας τους έφυγε και τους παράτησε στους πέντε δρόμους. (Π)

εξαπατώ-ομαι: ξεγελώ κάποιον, κοροϊδεύω κάποιον (Σ)
εξαπατώ-ομαι, η εξαπάτηση (Π)
Ο ιδιοκτήτης της βίλας τους εξαπάτησε, πήρε τα λεφτά και εξαφανίστηκε προτού αποδειχθεί, πως δεν ήταν δική του. (Π)

με κάνει έξαλλο: με φέρνει εκτός εαυτού, με θυμώνει πολύ(Σ)

Η χθεσινή σου απουσία από το σχολείο χωρίς να υπάρχει κάποιος λόγος σοβαρός, μ' έχει κάνει έξαλλη. (Π)

Ερωτήσεις:

1. Ποιανού είναι το κείμενο μας;
2. Ποιος μιλάει στο κείμενο μας;
3. Τι λέει ο πρωταγωνιστής του κειμένου μας, πως του έκανε ο ξένος στον πατέρα του;
4. Πως χαρακτηρίζει τον ξένο ο πρωταγωνιστής του κειμένου μας;
5. Ποιος είναι αυτός, που τύφλωσε τον Πολύφημο;
6. Γνωρίζει ο πατέρας του Πολύφημου τον άνθρωπο, που τύφλωσε το γιό του;
7. Πως χαρακτηρίζει ο πατέρας του Πολύφημου τον άνθρωπο, που τον τύφλωσε;
8. Τι είδε μέσα στη σπηλιά του ο Πολύφημος γυρνώντας από τη βοσκή;
9. Τι έκανε ο Πολύφημος μόλις αντιλήφθηκε, πως υπήρχαν κάποιοι ξένοι μέσα στη σπηλιά του;
10. Τι κέρασε ο Κανένας στον Πολύφημο;
11. Τι συνέπειες είχε στον Πολύφημο το κέρασμα του Κανένα;
12. Τι έκανε ο Κανένας μόλις έπεσε για ύπνο ο Πολύφημος;
13. Γιατί δεν ξύπνησε ο Πολύφημος, όταν του έβγαλε το μάτι ο Κανένας;
14. Πως κατάφερε ο Οδυσσέας να μετακινήσει το βράχο, που έφραζε την είσοδο της σπηλιάς και να το σκάσει στη συνέχεια;
15. Ποιος φύλαγε τα πρόβατα, που άφησε ο Πολύφημος ελεύθερα στην προσπάθεια του να συλλάβει τον Οδυσσέα.
16. Που κρύφτηκε ο Οδυσσέας;
17. Φώναξε ή δεν φώναξε ο Πολύφημος τους άλλους Κύκλωπες για βοήθεια;
18. Γιατί δεν βοήθησαν τον Πολύφημο οι Κύκλωπες;
19. Με ποιο κόλπο ακριβώς εξαπάτησε ο Οδυσσέας τον Πολύφημο;
20. Τι είπε στον Πολύφημο ο Οδυσσέας φεύγοντας;
21. Ποιος είναι ο πατέρας του Πολύφημου;
22. Τι δεν μπορεί να κάνει ο Ποσειδώνας για το μάτι του γιου του;
23. Τι υπόσχεται στο γιο του ο Ποσειδώνας;

Παραγωγή κειμένου:

- α) Γράψτε την περίληψη του κειμένου. (το περιεχόμενο του σε 8 με 10 σειρές)
- β) Πως χαρακτηρίζετε τη σχέση του πατέρα Ποσειδώνα με το γιο του, τον Κύκλωπα Πολύφημο;
- γ) Πως βρίσκετε το τέχνασμα του Οδυσσέα; Η εξυπνάδα, η εφευρετικότητα και η πονηριά βοηθάει και σε ποιες περιπτώσεις τον άνθρωπο;
- δ) Ο Λουκιανός είναι ένας σατιρικός συγγραφέας, σε ποια σημεία του κειμένου διακρίνετε διάθεση σάτιρας;

Ασκήσεις:

1. Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τύπους των ρημάτων που σας δίνονται:

απασχολώ, απομακρύνω, κατηγορώ, επιμένω, παρακολουθώ

Τουςοι συχνές σιωπές του. -γρήγορα από το χώρο της καταστροφής. - Δενπερισσότερο στην άποψη του. - Είχε την αίσθηση, πως.....διαρκώς.- Συχνάγια τη στάση του. - Στην αρχήστην επιχείρηση του πατέρα του. - Βιαστικά τουςαπό την αποβάθρα. - Τουςόλους για προδοσία. - Δεν μπορέσατε να.....αυτή τη χρονιά τα σεμινάρια μας.- Δεν....., μάλλον έχεις δίκαιο. - Μην σ'..... αυτό το γεγονός. - Ο καθηγητής για τιμωρία τους από την τάξη. - Δεν τον.....άδικα. - Μην , αυτό δεν γίνεται. -..... τα παιδιά γρήγορα από τη φωτιά. -..... τον, το αξίζει - Δεναυτά, που λέω. -ο ένας τον άλλον, σαν να είστε μικρά παιδιά.- Πόσους εργάτες στην επιχείρηση σου. -....., μόνον έτσι θα έχεις κάποια μείωση της τιμής του. -κατά τρόπο ενοχλητικό στην άποψη τους. - Αυτές τις μέρες δεν τα μηχανήματα του δήμου από το δρόμο μας.

2. Αντικαταστήστε τους χρόνους των ρημάτων στις παρακάτω προτάσεις με παρελθοντικό ή μελλοντικό χρόνο:

Τρέχεις από δω και από κει χωρίς λόγο σαν σβούρα.

.....
Γράφω ημερολόγιο, γιατί έτσι δεν ξεχνώ σημαντικά πράγματα.

.....
Ακούω καθημερινά κλασική μουσική γιατί μ' αρέσει πολύ και με ηρεμεί.

.....
Κάθε μέρα περπατώ μια τουλάχιστον ώρα.

.....
Ακούω πάντα δυνατά μουσική, δεν με ενοχλεί καθόλου.

.....
Έρχεται κάθε Σαββατοκύριακο και βλέπει τους γονείς του.

.....
Φαίνεται πως είναι σπουδαίο πρόσωπο, τον ακούν όλοι με προσοχή.

.....
Τι κάνεις; τρως όλο το φαγητό;

3. Να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων, που σας δίνονται, με τους κατάλληλους τύπους του ρήματος *αναφέρω*.

1. Οι ανταποκριτές του εξωτερικού χθες με λεπτομέρειες, στα όσα συνέβησαν στη Σύνοδο Κορυφής.

2. Καθημερινάστις ειδήσεις νέα από την περιφέρεια.

3. Στη χθεσινή μας συζήτηση , πως πίστευε απόλυτα, στα όσα ακούγονταν για τον πόλεμο.

4. Στο δελτίο καιρού , πως θα έχουμε στα βόρεια χιονοπτώσεις.

5. Ο Ηρόδοτος στην ιστορία τουσε πολλούς λαούς.

6. Ο Ηρόδοτος στην ιστορία τουτους Αιγυπτίους.
7. Στη χθεσινή συνάντηση του συμβουλίου της εταιρείας....., πως θα έχουμε απολύσεις.
8. Μην τουτίποτα από τα χθεσινά σου καμώματα, θα τον πικράνεις.
9. Στην αυριανή μας συνάντηση θαλεπτομερέστερα στην περίπτωση σας.
10. Θα σας πρότεινα, ναστα χθεσινά γεγονότα, είναι υπέρ σας.

4. Συμπληρώστε τα κενά στα παρακάτω παραδείγματα με το συγκριτικό βαθμό του επιθέτου ή του επιρρημάτος που σας δίνεται στην παρένθεση:

Σήμερα έχουμε πολύ δουλειά, πρέπει να πάω στο γραφείο(νωρίς) απ' ότι πάω συνήθως και να φύγω(αργά).

Μη μιλάς τόσο σιγά μίλα(δυνατά), εδώ μέσα έχει(πολύς) φασαρία απ' ότι συνήθως και δεν ακούω τίποτα.

Σήμερα ο καιρός είναι(ωραίος) από χθες,(καλός) να την κάνουμε λοιπόν την επίσκεψη στους γονείς σου, για να ξεμπερδεύουμε.

Αυτό το ταξίδι τελείωσε(γρήγορα) απ' ότι το περίμενα, δυστυχώς όλα τα ωραία πράγματα κρατούν(λίγος) απ' όσο θα θέλαμε.

Είναι η(ευτυχής) μέρα της ζωής μου, επιτέλους μετά από τόσες ατυχίες αισθάνομαι, ότι τα πράγματα θα πάνε(καλός).

Αυτό το χρώμα στους τοίχους είναι(έντονος) από το προηγούμενο, νομίζω πως μ' αυτό θα δείξει το δωμάτιο(φωτεινός) από τα πριν.

Περπάτα(γρήγορα), νομίζω πως αυτή τη φορά θα φτάσουμε με(μεγάλος) καθυστέρηση απ' ότι συνήθως.

.....(μικρός) ήσουν(καλός) παιδί απ' ότι τώρα, που μεγάλωσες.

5. Να βρείτε τα αντίθετα των παρακάτω εκφράσεων:

προφορικός (λόγος).....

προσιτή (τιμή).....

πλούσια (παράδοση).....

επίκαιρα (θέματα).....

μεγάλο (πάθος).....

(ο τύπος) της πρωτεύουσας.....

πολιτικά ουδέτερη (εφημερίδα).....

αντικειμενική (άποψη).....

καθημερινά (γεγονότα).....

ελευθερία (έκφρασης).....

πλούσιο (λεξιλόγιο).....

πρωτοποριακή (έρευνα).....

κλασικό (ντύσιμο).....

μεγάλη (προσφορά).....

απαγορευμένη (ζώνη).....

6. Να μεταφέρετε τις παρακάτω προτάσεις στον αρνητικό τους τύπο:

Στο σπίτι μας συνηθίζουμε να τρώμε αργά το βράδυ.

.....

Χθες πήγα επίσκεψη στην φίλη μου γιατί είχα ελεύθερο χρόνο.

.....

Ακούω συχνά περίεργους θορύβους από το διπλανό διαμέρισμα.

.....
Δουλεύει όπως και πέρυσι σε κάποιο εργοστάσιο έξω από την Αθήνα.

.....
Οι μαθητές καθυστέρησαν να τελειώσουν και έτσι φύγαμε αργά.

.....
Αγοράζει κάθε μέρα την εφημερίδα του από τον περιπτερά της γωνίας.

.....
Επέστρεψε χθες από το ταξίδι του, γιατί τελείωσε τις δουλειές του.....

7. Συνθέστε τους όρους, που σας δίνονται, έτσι ώστε να προκύψουν καινούργιοι:

νερό – πόντος:

Δίσκος – ποτήρι:.....

άνεμος- βροχή:.....

άγιος –κλίμα:.....

κάτω – σεντόνι:.....

μαχαίρι- πιρούνι:.....

πλάκα- στρώνω:.....

πολύς- νεκρός:.....

σύρμα- πλέγμα:.....

πρώτος – τύπος:.....

8.Αναλύστε τους όρους, που σας δίνονται, έτσι ώστε να προκύψουν εκείνοι, από τους οποίους προέρχονται:

Ελευθεροτυπία: -

Παντοκράτορας:..... -

Ξερόλακος :..... -

Παράλογος:..... -

Αντιαρματικός: -

Λιανοτράγουδο:..... -

Παλινδρόμηση:..... -

Πιστοποίηση:..... -

Προανάκρουσμα:..... -

πλατύσκαλο:..... -

9. Κάντε επίθετα όπως το παράδειγμα από τα χρονικά επιρρήματα που σας δίνονται:

μεσημέρι: μεσημεριανός

βράδυ:.....

απόγευμα:.....

πρόπερσι:.....

μεθαύριο:.....

χθες:.....

πρωί:.....

πέρσι:.....

αύριο:.....

προχθές:.....

φέτος:.....